

Oficjalnym zakończeniem konferencji było przyjęcie w Trybunale Koronnym. Otworzył je występ zespołu młodzieżowego Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej, który zaprezentował zebrany najpiękniejsze i najstarsze polskie pieśni. Centralnym jednak punktem było wręczenie nagrody Towarzystwa Naukowego KUL Januszowi Homplewiczowi za książkę „Etyka pedagogiczna”.

Organizatorzy sympozjum zapowiedzieli druk materiałów pokonferencyjnych.

Edyta Głowacka-Sobiech

Konferencja „Dziecko w rodzinie i społeczeństwie” – Pieczęta 24 - 26.06.2002

W dniach 24 - 26 czerwca 2002 roku w Pieczętach, miejscowości malowniczo położonej nad Zalewem Koronowskim, odbyła się konferencja naukowa, której tematyką było: „Dziecko w rodzinie i społeczeństwie”. Problematyka ta nie jest zbyt popularna wśród badaczy. Na uwagę zasługuje, poza rozproszonymi opracowaniami, praca prof. Doroty Żołądź-Strzelczyk pt. „Dziecko w dawnej Polsce”. Fakt ten determinuje krąg organizatorów konferencji, którymi byli pracownicy Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie AB, Zakładu Historii Myśli i Doktryn Pedagogicznych AB, Zakładu Historii Wychowania UAM, Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie, Wyższej Szkoły Humanistycznej w Lesznie. Specyfika tego trzydniowego spotkania wynikała nie tylko z oryginalnej tematyki, słuchacze zapoznali się z sytuacją dziecka od starożytności po I połowę XX wieku, ale przede wszystkim z wykorzystania nowej koncepcji obrad – uczestnicy otrzymali dwutomowe wydanie książkowe referatów autorów konferencji, pierwszy „Dziecko w rodzinie i społeczeństwie. Starożytność-Średniowiecze”, pod red. Juliusza Jundziłła i Doroty Żołądź-Strzelczyk, drugi „Dziecko w rodzinie i społeczeństwie. Dzieje nowożytne”, pod red. Krzysztofa Jakubiaka i Wiesława Jamrożka. Pozwoliło to zarówno na indywidualną lekturę tekstów, jak i problemowe dyskusje i rozmowy kuluarowe. Kolejnym novum było wystąpienie recenzentów tomów pracy zbiorowej.

24 czerwca po uroczystym obiedzie, wystąpienia organizatorów prof. J. Jundziłła i prof. D. Żołądź-Strzelczyk zainaugurowały sympozjum. Obradom przewodniczył prof. Karol Poznański. Pierwszy referat pt. „Badania nad dzieckiem i dzieciństwem w świetle pamiętników” wygłosiła prof. Kalina Bartnicka. Podkreśliła w nim nie tylko początki zainteresowań problematyką dziecka i jego środowiska, które były wynikiem rozwijających się badań nad rolą kobiety, ale przede wszystkim wskazała na zmienną historycznie wartość pamiętników do dziejów nad dzieckiem i dzieciństwem. Określiła za A. Cieńskim zależność pamiętnika od sytuacji polityczno-społecznej, grupy społecznej, do której należał autor, jego wyznania, płci, itp. Pamiętnik stanowi bezsprzecznie niezastąpione źródło, ale jego analiza wymaga od badacza świadomości trzech głównych faktów: primo – w jakim celu korzysta się z pamiętnika, secundo – krytyki samego źródła, tertio – zakresu jego przydatności do tematu. Ponadto K. Bartnicka postawiła korzystającym z pamiętnika kilka kluczowych pytań: kim jest autor tekstu (pochodzenie społeczne, płeć, przebieg kariery życiowej, itp.); czy pamiętnik to forma codziennego zapisu, czy też wspomnienia spisane po latach; cel, jaki stawiał sobie autor pisząc pamiętnik; jego oryginalność, wiarygodność, nowatorstwo; reprezentatywność dla tematyki, a także zachowanie oryginału, jego druk, edycje oraz funkcjonowanie wśród czytelników. Autorka uznała pamiętnik jako jeden z materiałów ilustracyjnych do badań nad dzieckiem, które do połowy XIX wieku miały charakter przypadkowy, podkreślając rolę umiejętnej jego analizy oraz odpowiedniego wnioskowania.

Kolejnym punktem programu było wystąpienie prof. Ireny Szybiak, przewodniczącej Zarządu Głównego THE, pt. „Towarzystwo Historii Edukacji: krótkie dzieje – długa przyszłość”. Prelekcja została poprzedzona minutą ciszy, poświęconą pamięci prof. Kamilli Mrozowskiej, zmarłej 26 lutego 2002 roku. Referentka zaprezentowała dotychczasową działalność THE, założonego pod koniec 2000 roku. Wskazała główne nurty przyszłych działań, m. in. potrzebę „zwarcia szeregów” w walce o pozycję historii wychowania, rozwój badań nad słownikiem lub encyklopedią.

Wtorkowym wystąpieniem przewodniczył prof. Lech Mokrzecki. Drugi dzień konferencji rozpoczęły wystąpienia recenzentów książki konferencyjnej, tomu I – prof. Jana Iluka, tomu II – prof. Danuty Dryndy. Pierwszy z referentów wyraził pochlebne opinie o tekstach zawartych w pierwszym tomie oraz wygłosił odczyt na temat: „Z badań nad rodziną wczesnochrześcijańską (od IV do VI wieku)”. Prelegent wykazał wpływ rodziny chrześcijańskiej na prawo rzymskie od IV do VI wieku, gdyż właśnie w IV stuleciu nastąpiło zderzenie prawa cywilnego i religijnego. Fakt zawierania małżeństw mieszanych, co do tego czasu był nieznanym, zdeteminowany został trzema przyczynami: chrystianizacja, tolerancją oraz ograniczaniem mobilności społeczeństwa późnego cesarstwa. Prof. J. Iluk podkreślił, że edykt Ptoloniusza z 27 marca 380 roku wprowadził utrudnienia możliwości zawierania małżeństw, ponieważ wyznanie wiary stało się kryterium doboru małżonka. Referent konkluduje: w wieku VI prawo cywilne nie akceptowało religijnego, gdyż pozostawało skonstruowane w oparciu o prawo powstałe w I i II wieku, lecz należy podkreślić, że na styku antyku pojawiają się w prawie cywilnym problemy proveniencji religijnej (małżeństwa mieszane, wiara, w jakiej będą wychowywane dzieci, itp.). Po wysłuchaniu referatu prof. K. Poznański dociekał oceny [dokonanej przez prelegenta – K. K.] wkładu kościoła w rozwój rodziny. W odpowiedzi prof. J. Iluk wskazał na ważność głównego założenia eklezji, nowego wymiaru życia społeczeństwa – rodzina jest równa, które powoduje usunięcie podziałów społeczno-ekonomicznych. Ponadto ojcowie kościoła w traktatach o kobietach, dziewicach, wdowie, o wychowaniu, itp., głosili sposoby kształcenia. Po dyskusji nad wpływem rodziny wczesnochrześcijańskiej na prawo rzymskie, zebrani wysłuchali recenzji drugiego tomu książki konferencyjnej, napisanej przez prof. D. Dryndę. Według tej recenzentki na uznanie zasługują wszystkie artykuły niniejszej publikacji, gdyż posiadają wartość poznawczą, moralną, informatyczną, są aktualne i mogą być przydatne dla kandydatów na studia pedagogiczne, socjologiczne. Recenzentka podkreśliła kompetencje autorów referatów, które podnoszą rangę pracy oraz dobre udokumentowanie stawianych tez, oparte na wnikliwej analizie bogatych materiałów źródłowych. Prof. D. Drynda wskazała badaczom zagadnienia, które nie są jeszcze opracowane. Pierwszym z nich jest odpowiedź na pytanie: Jaki jest obecny stan badań historyczno-pedagogicznych nad dzieckiem i dzieciństwem w Polsce uprawiany przez socjologów, pedagogów, psychologów, co zostało zbadane dokładnie, jaka problematyka w całości? Drugi problem dotyczy stanu, dostępnych w różnych okresach historycznych, źródeł. Prelegentka sugerowała, aby po uzyskaniu odpowiedzi na wyżej postawione pytania, opracować katalog problemów badawczych nad dzieckiem i dzieciństwem już podjętych przez socjologów, pedagogów, historyków itp. i tych, które należałoby opracować. Recenzentka, analizując całościowo badania historyczno-pedagogiczne w omawianej kwestii wskazała na zbyt sporadyczne stawianie pytania – dlaczego dany proces występował oraz na zbyt ogólne traktowanie bazy teoretycznej badanej kwestii.

Po wystąpieniach recenzentów prof. Julian Jundziłł wygłosił referat dotyczący sytuacji dziecka w starożytnym Rzymie, w którym podjął próbę porównania pewnych aspektów sytuacji dziecka starożytnego i współczesnego. Na początku swojego wystąpienia stwierdził, iż dopiero XXI wiek będzie stuleciem dziecka. Odnosząc się do sytuacji dziecka w antycznym Rzymie, podkreślił, że nikt nie dążył wtedy do rozszerzenia dzieciństwa (ok. 12-lata wychodziła za mąż). Dziecko było z jednej strony człowiekiem, które miało kontynuować tradycje domowe, z drugiej jednak strony było traktowane przedmiotowo jako obiekt seksualny, tania siła robocza, itp. Prelegent wskazał pewne, niepokojące, reminiscencje do współczesności – przedmiotowe traktowanie współczesnych dzieci, których używa się np. w Bośni lub Palestynie jako wojowników.

Wieloaspektowej analizie sytuacji dziecka w rodzinie i społeczeństwie staropolskim dokonała w swoim referacie prof. D. Żołądz-Strzelczyk. Wykorzystując interdyscyplinarną wiedzę, zaprezen-

owała pozycję dziecka od narodzin, przez wiek dziecięcy, po lata szkolne, a także dokonała przeglądu obyczajów związanych ze śmiercią i pogrzebem dzieci różnych stanów. Autorka wiele uwagi poświęciła sytuacji kobiety w ciąży i podczas porodu, kwestiom higieny, przedstawiła, na podstawie analizy m. in. pamiętników, rolę matki w wychowaniu dziecka. Zaprezentowała szczegółowe aspekty związane z narodzinami dziecka, takie jak: sposoby zmniejszania bólów porodowych, możliwości rodzenia, zwyczaje związane z chrztem niemowlaka, pierwszymi dniami jego egzystencji, karmienie piersią a także napisy nagrobne upamiętniające śmierć dziecka. Cytując fragmenty tekstów literackich i pamiętników dała dowód, że śmierć dziecka nie pozostawała bez wpływu na rodzinę, niezależnie od jej statusu materialnego. Dokonana analiza została przeprowadzona na podstawie wielu zgromadzonych źródeł i stanowiła holistyczne spojrzenie na sytuację oraz pozycję dziecka w rodzinie i społeczeństwie staropolskim.

Ostatni referat, dotyczący bezpośrednio tematyki konferencji, został wygłoszony przez prof. K. Poznańskiego i dotyczył „Młodzieży szkół lubelskich w latach 1780-1830”. Referent na wstępie zaprezentował krótką historię Gimnazjum Lubelskiego od czasów nauczania w nim pierwszych świeckich nauczycieli, po rok 1819 oraz dokonał analizy wpływu nauki na stan psychiczny uczniów, dla których rygor, obowiązki szkolne, oddalenie od domu, tworzyły całkowicie odmienny styl ich życia. Prof. K. Poznański wskazał obszary badań, które dotyczą przede wszystkim badań statystycznych uczniów, wyznania, szczególnych jednostkowych przypadków, itp., a także określił niezbadany jeszcze obszar, który stanowią sami uczniowie. Trudności w jego zbadaniu wynikają z niewielkiej liczby źródeł: mała ilość znaczących nazwisk, brak świadectw ukończenia szkoły, itp. Referent przedstawił rejestr studentów Szkoły Lubelskiej. Wnioski wskazane na podstawie analizy dotyczą: bardzo niskiej efektywności i sprawności szkoły, braku obowiązku szkolnego wśród uczniów, ogromnego odpadu szkolnego, reguły drugoroczności, itp.

Na zakończenie obrad prof. Jerzy Strzelczyk gościnnie wygłosił referat, który dotyczył dróg przenikania idei od późnego antyku do czasów nowożytnych a także rywalizacji między uniwersytetami w Bolonii i Paryżu w średniowieczu.

Obradom środowom przewodniczyła prof. D. Żołądź-Strzelczyk. Dzień ten przeznaczony został na podsumowanie i wnioski. Pierwszy, słowa konkluzji, wynikające z problematyki poniedziałkowych wystąpień, wypowiedział prof. K. Poznański. Podkreślił novum konferencji: nie tylko wydanie książkowe referatów, ale także porządek obrad, który został opracowany (od zagadnień ogólnych przedstawionych w wypowiedziach prof. K. Bartnickiej i prof. J. Jundziłła, po szczegółowe). Wyraził słowa podziękowania dla organizatorów, którzy potrafili „natchnąć autorów odpowiednim duchem”. Ustosunkował się do planów wskazanych przez prof. I. Szybiak i także optował za walką o rolę i pozycję historii wychowania. Prof. L. Mokrzecki podsumował drugi dzień konferencji. Zwrócił uwagę na nowo określone przez prof. D. Dryndę obszary badawcze, reminiscencje do współczesności prof. J. Iluka, przekrojową analizę form rodziny i sytuacji dziecka w społeczeństwie staropolskim przeprowadzoną przez prof. D. Żołądź-Strzelczyk, poziom nauczania w Szkole Lubelskiej przedstawiony przez prof. K. Poznańskiego oraz na ciągłość władzy i wiedzy średniowiecznej Europy zaprezentowaną przez prof. J. Strzelczyka. Zauważył novum tej konferencji, choć podkreślił, że pozycja książkowa ukazała się zbyt późno, co było częściowo spowodowane nieterminowym nadsyłaniem referatów. Zamknięcia sympozjum dokonała jedna z organizatorek, prof. D. Żołądź-Strzelczyk, określając nową problematykę przyszłej konferencji: rola i pozycja ojca.

Konferencja w Pieczyskach obfitowała nie tylko w spektakularne novum: książka konferencyjna, wystąpienia recenzentów, odpowiedni układ referatów, czy określenie nowych, niezbadanych obszarów tematycznych, ale zapadną także w pamięć kulturalne rozmowy podczas bankietu, rejsu stateczkiem i ogniska.